

Specifika vzdělávání romských dětí

Lucie Čechovská

**Hodonín, 2012, Vystoupení sboru dětí Muzea romské kultury na oslavách Mezinárodního dne Romů
autorka foto: Petra Borovičková**

Gruzie 2017, Minorities in Everyday Realities – study visit to South Caucasus, organizace NESEHNUTÍ, autor foto: Robin Stria

In a number of EU Member States, Roma children constitute a majority placed in special education schools and programmes, outside the mainstream educational system, although they have no apparent learning challenges or disabilities. Segregation in mainstream education is prevalent in the Czech Republic, Hungary, Slovakia and Greece, where 33 % to 58 % of Roma children in the school attended a class where all or many of the children were Roma. (FRA, Roma survey, 2014)

Attending segregated or mixed schools or classes correlates in some cases with poverty. Children from households at risk of poverty – those with an equivalised income below 60 % of the national median equivalised disposable income – are more likely to study in ethnically segregated classes or schools in the Czech Republic. (FRA, Roma survey, 2014)

Škola pro Romy v Květušíně

Příkladem výchovného experimentu byla slavná internátní Škola Míru v jihočeském Květušíně, založená v roce 1950. V průběhu padesátých let jí prošlo přibližně tři sta dětí. Její příběh, jenž poskytl námět řadě studentských prací i jednomu dokumentárnímu filmu, je výpovědí o dobové víře ve schopnost vzdělavatelů vést lidi k lepšímu životu i o rizicích s tím spojeného sociálního inženýrství. (Matěj Spurný, Pokus o převýchovu – Romové v objetí stalinské péče o člověka v 50. letech, *Paměť a dějiny* 2017-03, Ústav pro studium totalitních režimů 2017.

Foto: Muzeum romské kultury

Dopady inkluzivní reformy v roce 2016

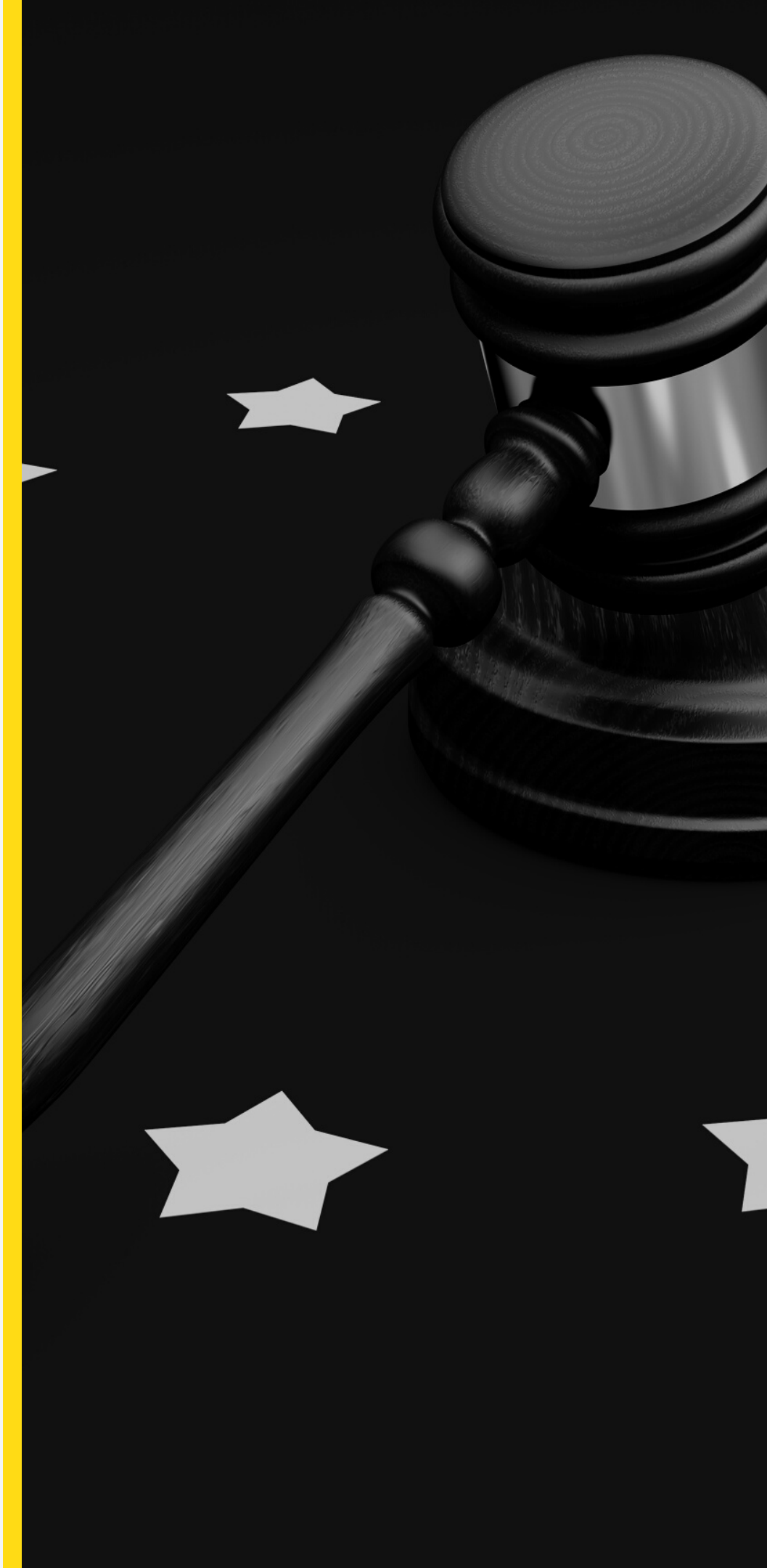
Segregované školy zůstávají i po zavedení inkluzivních opatření segregované. Jedním ze zásadních důvodů je, že segregace není výsledkem situace ve vzdělávacím systému, ale výslednicí mnoha vlivů – celkové sociální politiky státu, bytové situace v daném regionu, místní politiky, nastavení spádovosti škol apod. Kromě škol segregovaných v blízkosti vyloučených lokalit existují také školy segregující především místní elitu, a tak se pomyslné nůžky v rámci systému rozevírají. Přitom na některých místech jsou geograficky školy od sebe vzdáleny jen velmi málo. (Dana Moree, Cesty romských žáků ke vzdělávání, Dopady inkluzivní reformy, Nadace OSF 2019.)

Případ D.H. a ostatní proti České republice

V LISTOPADU 2007 rozhodl v rozsudku „D. H. a ostatní proti České republice“ Velký senát Evropského soudu pro lidská práva, že jsou romští žáci v českém vzdělávacím systému diskriminováni.

Stížnost podala skupina osmnácti mladých Romů z Ostravy, kteří byli jako děti umístěni do zvláštních škol pro žáky s mentálním postižením. Romové tak byli nadměrně zařazováni do škol, které nabízely upravené vzdělávací programy, což je následně omezovalo v jejich dalším vzdělání a zaměstnání.

Otakar Motejl, tehdejší Veřejný ochránce práv

Nadměrný počet romských dětí, které byly doporučeny školským poradenským zařízením ke vzdělávání do základní školy praktické bez diagnózy mentálního postižení či jiného zdravotního postižení ve smyslu školského zákona, je nepřímo diskriminační. Neexistuje oprávněný rozlišující důvod, kterým by bylo možno odůvodnit nepřiměřené vysoké procento romských dětí za těchto okolností doporučených ke vzdělávání do základní školy praktické. Kromě toho je potřeba připomenout, že zařazení ke vzdělávání do základní školy praktické bez diagnózy mentálního postižení je zásadním pochybením odpovědného orgánu, a to v případě dětí romských i neromských.

Doporučení VOP, Anny Šabatové,

ke společnému vzdělávání romských a neromských dětí

V České republice jsou školy, do kterých chodí zejména romští žáci. Nejedná se o speciální školy, které vzdělávají žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jde o běžné základní školy, které ale například fungují v blízkosti sociálně vyloučené lokality, do kterých okolní školy neformálně posílají romské zájemce anebo ze kterých v důsledku nárůstu počtu romských dětí odešla většina neromských dětí. Domnívám se, že školy s převahou romských žáků neposkytují svým žákům stejnou vzdělávací příležitost jako školy se smíšenými kolektivy.

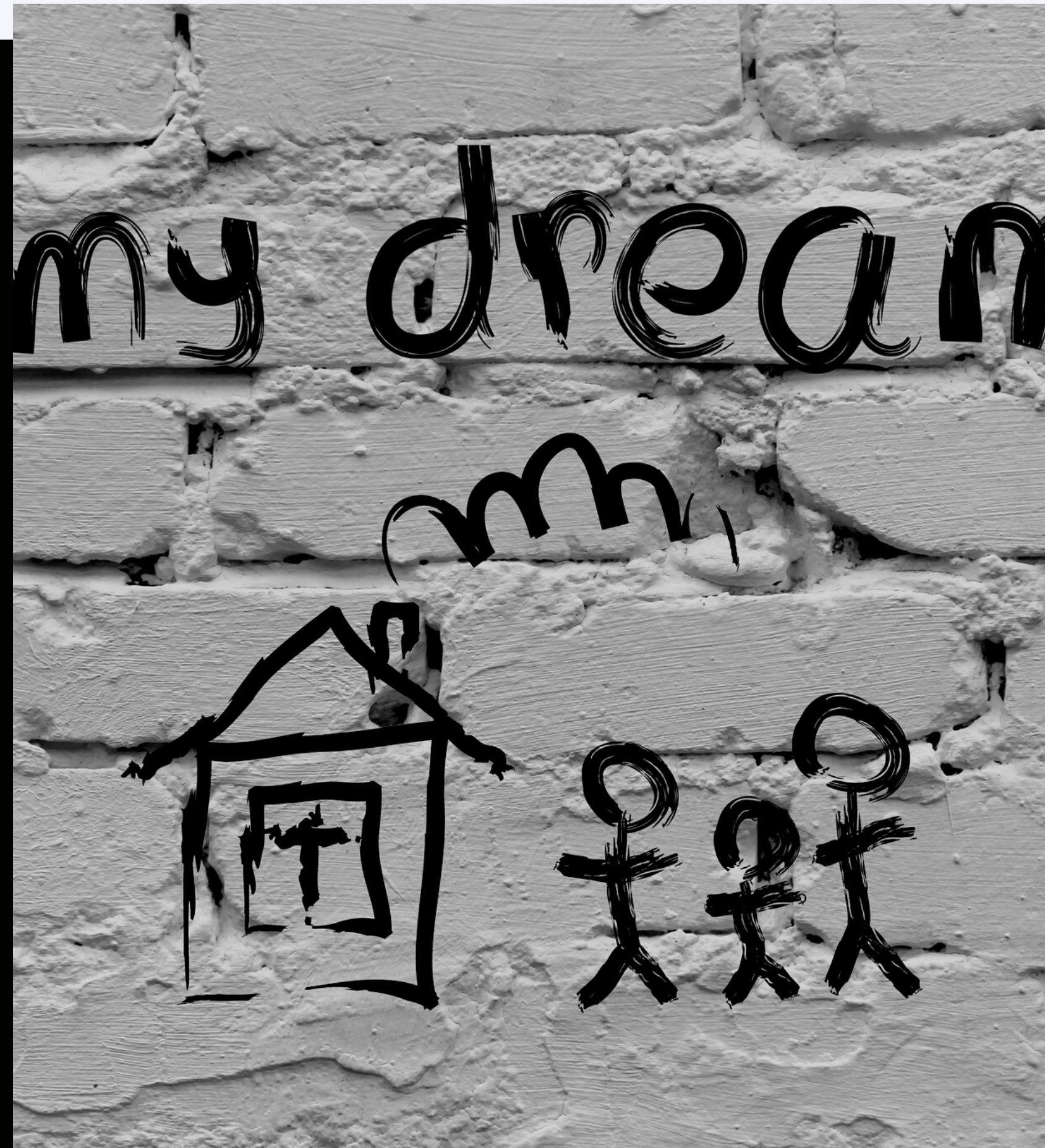
Mám za to, že samotná segregovaná škola má omezené možnosti, jak situaci řešit. Těžko může ovlivnit fungování místní vzdělávací sítě, případné nevhodné kroky zřizovatele nebo svobodnou volbu školy rodiči žáka. Jsou to právě obce v pozici zřizovatele, kdo může situaci pozitivně ovlivnit.

Intersekcionalní přístup

Výchozím předpokladem intersekcionalního přístupu je myšlenka, že neexistuje jediná kategorie (rasa, třída, gender, etnicita, národnost nebo sexualita a další), která by mohla vysvětlit lidskou zkušenost, jež je strukturována rozdíly a distribucí moci, bez odkazu k dalším kategoriím.

Intersekcionalní přístup zdůrazňuje důležitost jednak zahrnutí a sdílení zkušenosti a perspektivy vícenásobně marginalizovaných skupin, jednak důležitost chápání různých institucí jako vzájemně propojených ve spoluvytváření komplexních nerovností. Intersekcionalní přístup se zabývá vztahovostí identit, sociálním kontextem, mocenskými vztahy, komplexitou sociálních nerovností a sociální spravedlností. (Alena Křížková, Hana Hašková, Intersekcionalní přístup ve zkoumání sociálních nerovností, Gender a výzkum, 19-2, 2018)

CO JE SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ?

Existuje určitá část lidí, která je specifickým způsobem znevýhodněna vůči zbytku společnosti. Procesem sociálního vyloučení jsou jednotlivci či celé skupiny vytěsňováni na okraj společnosti a je jim omezován nebo zamezen přístup ke zdrojům, které jsou jinak ostatním členům společnosti dostupné. K sociálnímu vyloučení nedochází pouze omezováním přístupu k jednomu zdroji, ve hře je vždy více různých faktorů, které se kumulují. Představa, že sociální vyloučení souvisí pouze s extrémní materiální chudobou, je tedy mylná.

V českém prostředí je sociální vyloučení spojováno s oblastmi bydlení, vzdělávání, zaměstnanost a zadluženost. Důležitou roli hraje také takzvaná prostorová segregace, kdy mají lidé ve svém bydlišti zhoršený přístup k veřejným službám nebo také k možnostem pracovního uplatnění.

Vzdělávací dráhy dětí

Tomáš HOLOMEK

Falatka BIHÁRIOVÁ

Michal MIŽIGÁR

Příběhy, rozhovory

FALATKA BIHÁRIOVÁ - [HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=DCTEHNRHOBG](https://www.youtube.com/watch?v=DCTEHNRHOBG)

MICHAL MIŽIGÁR (MIŽU) - [HTTPS://WWW.FACEBOOK.COM/168HODIN/VIDEOS/740293159860278/](https://www.facebook.com/168HODIN/VIDEOS/740293159860278/)

[DOUČOVÁNÍ BĚHEM PANDEMIE, TUKE TV - HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=58XESBZA6E0&T=388S](https://www.youtube.com/watch?v=58XESBZA6E0&t=388s)

[PODPORA INKLUZE V ČESKÝCH ŠKOLÁCH - HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/WATCH?V=PXEMJA7QL4S](https://www.youtube.com/watch?v=PXEMJA7QL4S)

[ČLOVĚK V TÍSNI – PANDEMIE - HTTPS://WWW.CLOVEKVTISNI.CZ/VYPADEK-BEHM-PANDEMIE-MUZE-VYRAZNE-OVLIVNIT-CELOU-VZDELAVACI-DRAHU-DETI-Z-LETOSNICH-9-TRID-RIKA-RAMAJZLOVA-7217GP](https://www.clovekvtisni.cz/vypadek-behem-pandemie-muze-vyrazne-ovlivnit-celou-vzdelavaci-drahu-deti-z-letosnich-9-trid-rika-ramajzlova-7217gp)

Zpráva VOP - segregované školy - https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/86-2017-DIS-VB_Doporuceni_desegregace.pdf

Dopady inkluzivní reformy na vzdělávání - <https://osf.cz/publikace/cesty-romskych-zaku-ke-vzdelavani-dopady-inkluzivni-reformy/>

FRA, Education of Roma in 11 Member states - <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/education-situation-roma-11-eu-member-states>

Veřejný ochránce práv, Školství (strana 52-56 a další části) - https://www.ochrance.cz/vystupy/publikace/stanoviska/Sbornik_Skolstvi.pdf

Agentura pro sociální začleňování - index sociálního vyloučení - https://www.socialni-zaclenovani.cz/index_socialniho_vylouceni/

Jana Horváthová, příběh rodiny Holomků - https://www.romologicke-studie.ukf.sk/wp-content/uploads/2019/03/Horv%a1thov%a1-J_P%99%adb%4%9bh-svatobo%99ick%bdch-Holomk%af.pdf

D.H. proti České republice, diskriminace romských dětí v českém vzdělávacím systému - https://osf.cz/wp-content/uploads/2017/11/STRUCNA_HISTORIE_ROZSUDKU_DH.pdf

Matěj Spurný, Pokusy o převýchovu, Romové v objetí stalinské péče o člověka v 50. letech, Pamět a dějiny, Ústav pro studium totalitních režimů - https://www.ustrcr.cz/wp-content/uploads/2017/11/PD_3_17_s02-14.pdf

Intersekcionalita - Alena Křížková, Hana Hašková, Gender a výzkum, Intersekcionalní přístup ve zkoumání sociálních nerovností, Sociologický ústav AV ČR - https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/editorial_intersekcionalni_pristup_nerovnosti.pdf (pro další texty se sepcifickým zaměřením na konkrétní témata mě můžete kontaktovat)

Česká odborná společnost pro inkluzivní vzdělávání - ČOSIV - další podklady k tématu (Adverse Childhood Experiences ACEs) - <https://cosiv.cz/cs/>

Příběhy Gendalos - <http://www.gendalos.cz/pribehy-studentu/>

Děkuji za pozornost